

DZIAŁANIA OPERACYJNE INTERPOLU UKIERUNKOWANE NA ODZYSKIWANIE SKRADZIONYCH DZIEŁ SZTUKI

– PRÓBA USYSTEMATYZOWANIA I OCENY SKUTECZNOŚCI

TOMASZ SAFJAŃSKI

Wprowadzenie

Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej (ang. International Criminal Police Organization, dalej Interpol) to najstarsza i największa organizacja współpracy policyjnej¹. Centralnym elementem struktury organizacyjnej Interpolu jest Sekretariat Generalny, którego siedziba znajduje się w Lyonie (Francja). Dodatkowymi elementami organizacyjnymi są biura regionalne Interpolu, które koordynują realizowanie zadań w Afryce, Ameryce Południowej i Centralnej oraz Azji Południowo-Wschodniej, biura łącznikowe, specjalne przedstawicielstwa Interpolu oraz Globalne Centrum Innowacji (Singapur). W szerokim znaczeniu elementami organizacyjnymi Interpolu są także krajowe biura Interpolu zlokalizowane w 190 państwach członkowskich. W konsekwencji Interpol ma bezprecedensowe możliwości udzielania wsparcia operacyjnego państwom członkowskim w ujawnianiu i lokalizacji skradzionych dzieł sztuki².

Aspekty prawne działań

Interpol opiera swoją działalność na międzynarodowym prawie publicznym³. W przypadku tej instytucji system prawa pierwotnego wyznaczany jest przez zasady prawne ujęte w Statucie Interpolu przyjętym 13 czerwca 1956 r., w czasie 25 Sesji Zgromadzenia Ogólnego w Wiedniu (wraz z późniejszymi poprawkami) oraz zasady prawa zwyczajowego wykształcone w procesie ewolucji międzynarodowej współpracy policyjnej. Istotnym elementem organizującym pracę tej instytucji jest Statut Interpolu nazywany również Konstytucją Interpolu (ang. *Constitution*)⁴. Organem uprawnionym

¹ Utworzona w 1923 roku. Ma na celu rozwijanie współpracy służb policji kryminalnej oraz wspieranie krajowych służb policyjnych w zwalczaniu przestępczości międzynarodowej.

² Por. T. Safjański, *Rola Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej (Interpol) w zwalczaniu zagrożeń transgranicznych związanych z handlem ludźmi*, w: *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, red. T. Safjański, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, Warszawa 2017, Difin SA, s. 332-339; T. Safjański, *Możliwości wykorzystania wsparcia operacyjnego Interpolu w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym w regionach dotkniętych lokalnymi konfliktami zbrojnymi*, w: *Od konfliktów lokalnych po globalny terrorizm*, red. W. Zubrzycki, Olsztyn 2017, Wydawnictwo Uczelniane WSIE TWP, s. 309-320.

³ Omawiana dziedzina prawa jest zespołem norm regulujących stosunki wzajemne między państwami i organizacjami międzynarodowymi oraz innymi uczestnikami stosunków międzynarodowych, którzy mają zdolność do działania w stosunkach międzynarodowych. Elementem zabezpieczenia tego systemu jest przymus stosowany indywidualnie lub zbiorowo. Ze względu na fakt, że normy prawne tworzone są przez ich adresatów dla samych siebie i są przez nich bezpośrednio stosowane, prawo międzynarodowe publiczne uznawane jest za szczególny system prawny.

⁴ ICPO-Interpol Constitution, w: *Vade mecum Part 2 Chapter 1, ICPO-Interpol General Secretariat, Lyon 15.10.2008* dostępny na stronie internetowej organizacji:

<http://www.interpol.int/Public/ICPO/LegalMaterials/constitution/constitutionGenReg/constitution.asp> (pobrane w dniu 10 listopada 2014 r.).

do zmiany Statutu jest Zgromadzenie Ogólne Interpolu. Statut jest nadrzędny wobec prawa wtórnego Interpolu, które z zasady nie może być sprzeczne z prawem pierwotnym zakazującym jakiegokolwiek aktywności o charakterze politycznym, militarnym, religijnym oraz rasowym.

Należy zaznaczyć, że Statut Interpolu z 1956 r. nie podlegał procedurze podpisania przez państwa członkowskie oraz nie zawiera postanowień dotyczących konieczności jego ratyfikacji⁵. Zgodnie z art. 45 Statutu Interpolu państwa mogły złożyć za pośrednictwem właściwych organów rządowych w ciągu sześciu miesięcy od dnia jego wejścia w życie deklaracji, że nie mogą przyjąć Statutu. Ustanowienie Statutu Interpolu nie było poprzedzone jakimikolwiek uzgodnieniami dyplomatycznymi. Biorąc powyższe pod uwagę należy uznać, że przyjęcie fundamentalnego dla Interpolu aktu prawnego nastąpiło poza właściwymi procedurami zawierania umów międzynarodowych. Z tego powodu charakter prawny Statutu Interpolu, a tym samym jego moc wiążąca z punktu widzenia prawa międzynarodowego, publicznego, są zagadnieniem dyskusyjnym⁶.

Kwestią zasadniczą dla przyszłości Interpolu jest pełne usankcjonowanie Statutu przez społeczność międzynarodową. W tym celu Zgromadzenie Ogólne Interpolu podczas sesji w Hanoi (31 października – 3 listopada 2011 r.) przyjęło rezolucję wzywającą do jednoznacznego uregulowania formalnoprawnej przynależności państw do Interpolu⁷. Omawiana rezolucja dała impuls do rozpoczęcia procesu ratyfikacji Statutu w poszczególnych państwach członkowskich. Należy zakładać, że Statut nie będzie podlegał formalnym negocjacjom z uwagi na fakt, że obowiązuje on od 1956 r. i jest powszechnie uznawany. Po ratyfikacji Statutu Interpolu przez wszystkie państwa nie będzie przeszkod do uznania go za wielostronną umowę międzynarodową. Generalnie dzięki formalnemu usankcjonowaniu Statut będzie wywierać skutek bezpośredni na państwa członkowskie i będzie miał pierwszeństwo przed prawem krajowym. Przed wszystkim ułatwi to państwom członkowskim wypełnianie ich zobowiązań wobec Interpolu. Ponadto związanie państw członkowskich Statutem umożliwi uznanie całego dorobku prawnego Interpolu za prawnie wiążący, a tym samym pozwoli na uporządkowanie ram organizacyjnych transgranicznej wymiany informacji kryminalnych i poszukiwań międzynarodowych.

Polska podjęła działania mające na celu formalne związanie się Statutem Interpolu po upływie niemal 25 lat od wznowienia faktycznej współpracy w ramach organizacji. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o ratyfikacji Statutu Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej – Interpol przyjętego w Wiedniu dnia 13 czerwca 1956 r. weszła w życie 22 stycznia 2015 roku⁸. Statut Interpolu ogłoszony został w polskim dzienniku promulgacyjnym 2 listopada 2015 roku⁹.

Poprzez formalną akceptację Statutu Polska w praktyce uznała dorobek prawny Interpolu za prawnie wiążący. W omawianym kontekście ważną zmianą dotyczącą charakteru prawnego działań

⁵ Statut został podpisany przez przypadkowych delegatów policyjnych, nie będąc w żaden sposób zatwierdzony przez właściwe organy państw członkowskich.

⁶ Zob. T. Safjański, Wymiar prawnomiędzynarodowy i organizacyjny Interpolu, „Prawo Europejskie w Praktyce” 2016, t. 140, nr 2, s. 89-95.

⁷ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Interpolu nr AG-2011-RES-15.

⁸ Dz. U. 2015 poz. 17.

⁹ Dz. U. 2015 poz. 1758.

podejmowanych w związku ze współpracą policyjną w ramach Interpolu była nowelizacja krajowych uregulowań karno-procesowych na mocy Ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁰. W wyniku tej nowelizacji w Kodeksie postępowania karnego po art. 605 dodano art. 605a wskazujący, że zatrzymanie osoby ściganej może nastąpić także na podstawie informacji o poszukiwaniach zamieszczonych w bazie danych Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej¹¹. Przedmiotowy przepis wszedł w życie z dniem 1 lipca 2015 roku. Tym samym w polskiej procedurze karnej wyodrębniono jako podstawę zatrzymania osoby fakt jej zarejestrowania w bazach Interpolu. W praktyce, jeżeli osoba poddana kontroli policyjnej figuruje jako poszukiwana do zatrzymania przez inne państwo członkowskie Interpolu, to można dokonać zatrzymania. Informacje o zatrzymaniu osoby należy natychmiast przekazać do krajowego biura Interpolu państwa poszukującego, które zobowiązane jest przed upływem 48 godzin od zatrzymania przesłać do Polski wniosek o tymczasowe aresztowanie osoby. Wniosek jest podstawą do podjęcia przez sąd powszechny dalszych czynności procesowych mogących doprowadzić w indywidualnej sprawie do ekstradycji przestępcy¹².

Istota działań operacyjnych Interpolu

Z kryminalistycznego punktu widzenia przez wsparcie Interpolu w zakresie odzyskiwania skradzionych dzieł sztuki należy rozumieć system uzgodnionych przez państwa członkowskie metod i form współpracy policyjnej realizowanych przez upoważnionych urzędników Sekretariatu Generalnego Interpolu oraz funkcjonariuszy właściwych krajowych służb policyjnych, które służą identyfikowaniu i lokalizowaniu omawianych przedmiotów.

Metody realizacji zadań przez Interpol w zakresie odzyskiwania skradzionych dzieł sztuki są działaniami typowymi dla wywiadu kryminalnego. W omawianym znaczeniu można wyróżnić trzy zakresy działań Interpolu:

- utworzenie i administrowanie Bazą Skradzionych Dzieł Sztuki (ang. Works of Art);
- tworzenie warunków niezbędnych do wymiany informacji kryminalnych o skradzionych dziełach sztuki oraz osobach podejrzanych w tym zakresie;
- poszukiwanie osób podejrzanych o kradzież dzieł sztuki¹³.

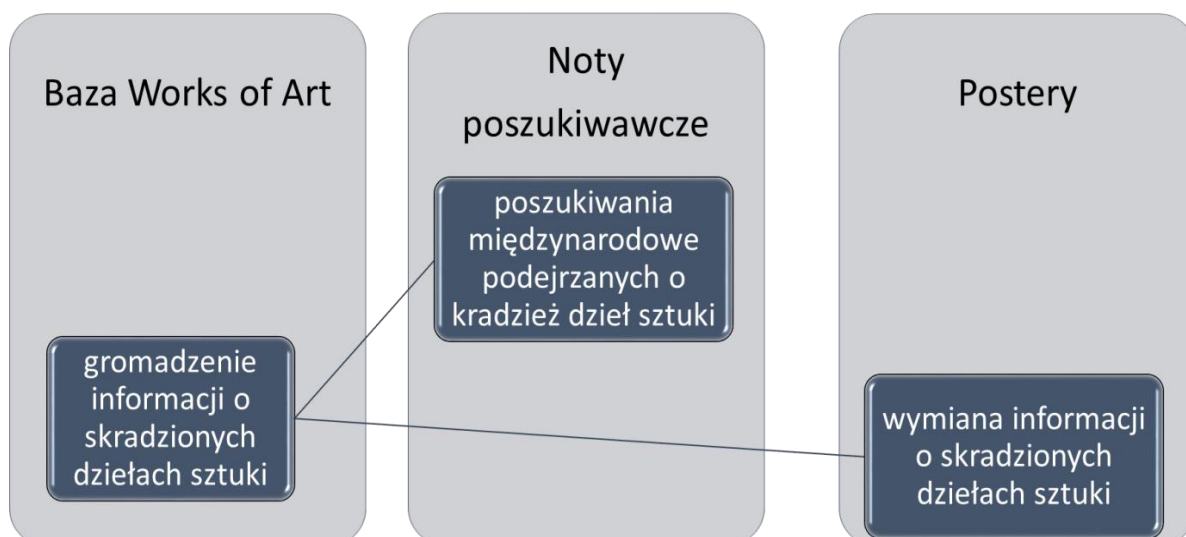
Zależności funkcjonalne pomiędzy działaniami operacyjnymi Interpolu w zakresie odzyskiwania utraconych dzieł sztuki przedstawiono na rysunku nr 1.

¹⁰ Dz. U. 2013 poz. 1247.

¹¹ Art. 1 pkt 201), tamże.

¹² T. Safjański, Prawne, organizacyjne i techniczne uwarunkowania udziału Polski we współpracy międzynarodowej w ramach Interpolu, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” [online], 15 listopada 2016, t. 8, nr 1, s. 102-122.

¹³ Zob. T. Safjański, Charakterystyka wybranych metod i form realizacji przez Interpol zadań związanych z przeciwdziałaniem przestępczości, „Kwartalnik Policyjny” 2016, t. 37, nr 2, s. 80-87.

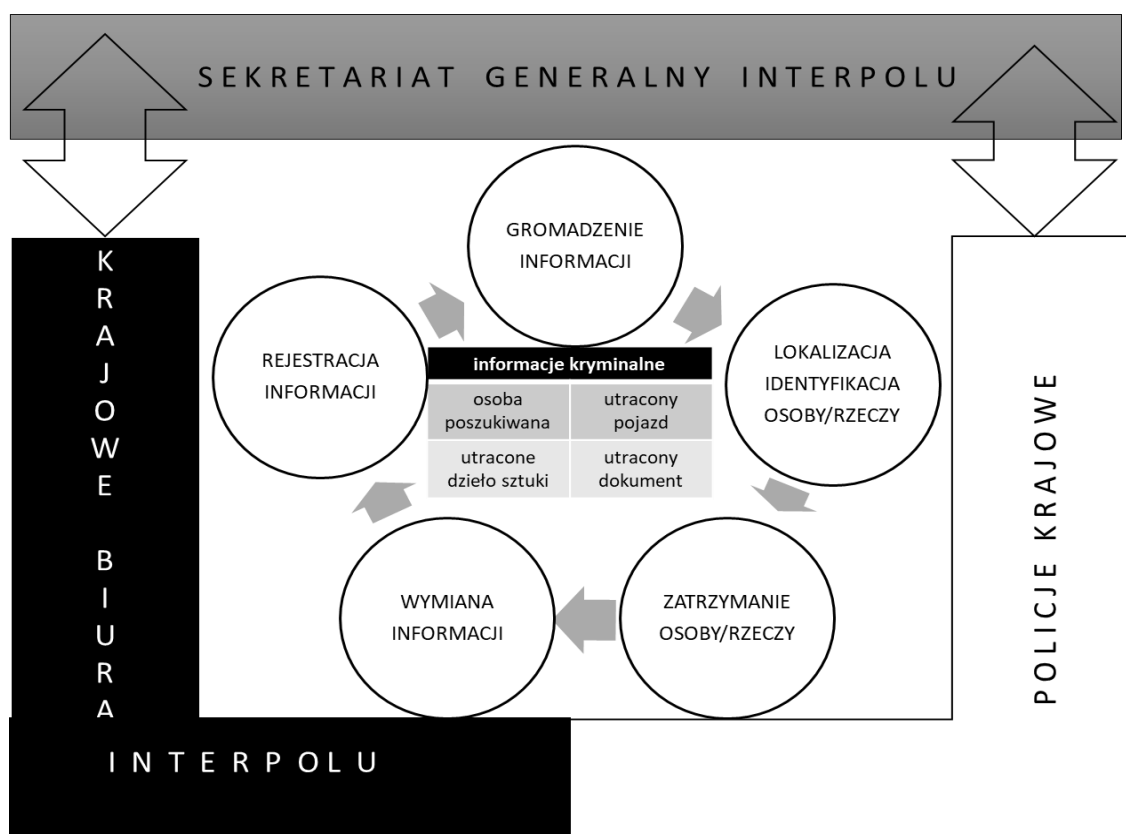

Rysunek nr 1. Źródło: opracowanie własne.

W efekcie działań związanych z wywiadem kryminalnym Interpol jest w stanie skutecznie podejmować przedsięwzięcia związane z koordynacją i wspomaganiem czynności policji prowadzonych w celu odnalezienia skradzionych dzieł sztuki.

Interpol nie dysponuje żadnymi siłami wykonawczymi, co jest wynikiem braku uprawnień prowadzenia do wykonywania jakichkolwiek czynności procesowych. Dlatego w praktycznym wymiarze Interpol odpowiedzialny jest przede wszystkim za organizację systemu międzynarodowych poszukiwań policyjnych oraz realizację procesów wywiadu kryminalnego (gromadzenie, przetwarzanie, analiza i wymiana informacji kryminalnych).

Zależności funkcjonalne pomiędzy działaniami operacyjnymi Interpolu w zakresie odzyskiwania utraconych dzieł sztuki a wywiadem kryminalnym przedstawiono na rysunku nr 2.

Rysunek nr 2. Źródło: opracowanie własne.

Baza Skradzionych Dzieł Sztuki (WoA)

Baza Skradzionych Dzieł Sztuki (ang. INTERPOL's database of stolen works of art, dalej WoA) została utworzona w 1995 roku. Gromadzone są w niej informacje dotyczące skradzionych lub utraconych w innych okolicznościach dzieł sztuki oraz informacje o dziełach sztuki ujawnionych i zabezpieczonych przez policję, których właściciele nie zostali dotychczas ustaleni.

Rejestrowane przedmioty powinny być szczegółowo opisane. Opis zewnętrzny przedmiotów wykonywany jest w oparciu o specjalny formularz tzw. CRIGEN/ART FORMS. Informacje, które należy umieścić w opisie przedmiotu, obejmują m.in.:

- rodzaj przedmiotu (obraz, rzeźba, zegar, maska, etc.),
- materiał, z jakiego go wykonano i jaką techniką,
- wskazanie wymiarów (długość, szerokość, głębokość, waga),
- wskazanie cech indywidualnych, charakterystycznych tylko dla tego przedmiotu,
- datę powstania,
- wskazanie twórcy,
- podanie tytułu, pod jakim dzieło jest znane.

Do opisu należy dołączyć zdjęcia poszukiwanego przedmiotu.

15 sierpnia 2009 r. wdrożono aplikację dostępu on-line do WoA, która umożliwiała przeszukiwanie zbiorów z każdego komputera połączonego z Internetem, po zalogowaniu się na zastrzeżoną stronę internetową Interpolu i wprowadzeniu hasła dostępu. Oprócz policji państw członkowskich Interpolu prawo przeszukiwania WoA miało ponad 1600 instytucji (organy celne, organy administracyjne, instytucje kulturalne, muzea, prywatne domy aukcyjne, galerie, kolekcjonerzy, antykwariusze). Podmioty zainteresowane otrzymywały hasło dostępu do WoA po wcześniejszym wypełnieniu i przesłaniu do centrali Interpolu w Lyonie formularza zgłoszeniowego, dostępnego na stronie internetowej Interpolu. We wniosku należało podać m.in.: imię, nazwisko, obywatelstwo, datę i miejsce urodzenia, numer paszportu, nazwę państwa pochodzenia wnioskodawcy, adres, telefon, nazwę instytucji oraz stanowisko. Otrzymane i wypełnione formularze Sekretariat Generalny Interpolu przysyłał do wiadomości i ewentualnej weryfikacji przez właściwe krajowe biuro Interpolu¹⁴. Obecnie baza dostępna jest dla każdego użytkownika Internetu, bez konieczności uwierzytelniania dostępu¹⁵.

Sekretariat Generalny Interpolu zarządza zarówno danymi użytkowników, jak i przyznanymi im hasłami dostępu. Posiadać będzie również prawo cofnięcia uprawnień, jeśli uzna to za stosowne, bez konieczności uprzedzania o tym osoby, która je uzyskała. Otrzymane, wypełnione wnioski będzie przysyłał do wiadomości i ewentualnej weryfikacji do właściwych Krajowych Biur Interpolu.

Wcześniej zawartość WoA kopiowana była co trzy miesiące na płytę CD, którą następnie rozsyłano do krajowych biur Interpolu. Możliwa była również jej subskrypcja przez muzea, domy aukcyjne oraz instytucje kulturalne.

¹⁴ Por. B. Kaleta, K. Rybacka-Kostrzewa, *Polska w Interpolu*, „Policja 997”, nr 12 (69)/2010.

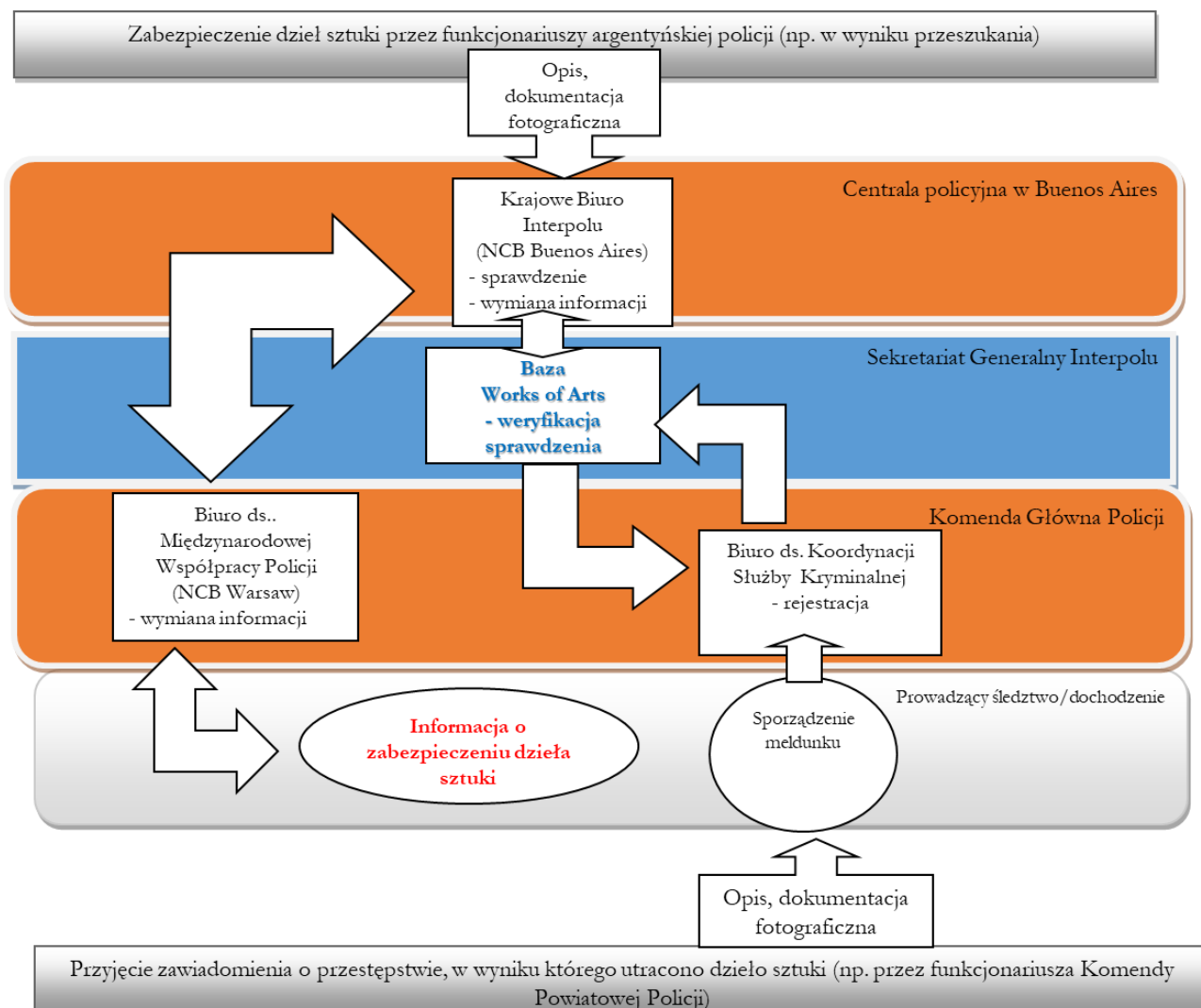
¹⁵ <https://www.interpol.int/notice/search/woa>

W oparciu o dane zgromadzone w WoA Sekretariat Generalny Interpolu co sześć miesięcy publikuje tzw. postery zawierające fotografie i krótkie opisy sześciu najbardziej cennych, poszukiwanych dóbr kultury.

Zasadą jest, że rejestracje obiektów w WoA dokonują wyłącznie policje krajowe, a nie osoby czy instytucje poszkodowane.

Sprawdzenia mogą być dokonywane na podstawie wielu kryteriów, a w szczególności: rodzaju przedmiotu, artysty, opisu, techniki, państwa pochodzenia przedmiotu¹⁶.

Model międzynarodowej współpracy w zakresie odzyskiwania skradzionych dzieł sztuki w ramach Interpolu przedstawiono na rysunku nr 3.

Rysunek nr 3. Źródło: opracowanie własne.

Poszukiwanie podejrzanych o kradzież dzieł sztuki

Do poszukiwania osób podejrzanych o kradzież dzieł sztuki wykorzystywana jest nota czerwona. Z wnioskiem o publikację noty mogą występować uprawnione organy państw członkowskich Interpolu (poprzez krajowe biura Interpolu) lub stosowne instytucje międzynarodowe (np. Międzynarodowy

¹⁶ nimo.pl/pl/wydawnictwa/czasopisma/cenne-bezcenne-utracone-archiwum/1999/nr-61999/baza-anych-miedzynarodowej-organizacji-policji-kryminalnej-interpol.

Trybunał Karny). Noty mogą być publikowane również z własnej inicjatywy SG Interpolu (z urzędu). Omawiane zawiadomienia podlegają rejestracji we właściwej bazie danych SG Interpolu oraz zamieszczane są na stronie internetowej Interpolu, do której dostęp mają wyłącznie uprawnione służby policyjne. Dodatkowo część not umieszczana jest na ogólnodostępnej stronie internetowej Interpolu (po uprzednim uzyskaniu zgody organu państwa członkowskiego, na którego wniosek opublikowano notę).

Z każdym rodzajem noty koresponduje dyfuzja, która jest wnioskiem o współpracę międzynarodową lub alertem wysłanym przez krajowe biuro Interpolu do jednego lub kilku krajowych biur Interpolu innych państw członkowskich. Dyfuzje przesyłane są na wniosek uprawnionych organów krajowych w celu prowadzenia czynności policyjnych na konkretnie określonym obszarze geograficznym (jednego lub wielu państw).

Wyróżnić można dwa typy not czerwonych:

- wydawane na podstawie decyzji krajowego organu wymiaru sprawiedliwości (prokurator/sąd);
- wydawane na podstawie decyzji międzynarodowego trybunału karego.

Noty czerwone zawarte są w Bazie Danych Nominalnych Sekretariatu Generalnego i dostępne policjom krajowym za pośrednictwem systemu I-24/7. Obowiązuje generalna zasada, że każde państwo członkowskie może zwrócić się do Sekretariatu Generalnego Interpolu z prośbą o opublikowanie noty czerwonej, która po weryfikacji zgodności ze Statutem Interpolu jest dystrybuowana do wszystkich krajów członkowskich. Ogłoszenie noty czerwonej stanowi wzmocnienie poszukiwań krajowych prowadzonych w celu zatrzymania i ekstradycji.

Nota czerwona mylnie nazywana jest międzynarodowym listem gończym, gdyż sama w sobie nie stanowi dla państw adresatów nakazu aresztowania (jest nim towarzyszący nocie wniosek krajowych organów wymiaru sprawiedliwości o tymczasowe aresztowanie). Wydawana jest w trybie oznajmującym i nie ma charakteru bezwzględnie wiążącego¹⁷. Jednakże każde państwo członkowskie w sposób autonomiczny może uznać poszukiwanie osoby z wykorzystaniem noty czerwonej za przesłankę wystarczającą do tymczasowego aresztowania, co ma najczęściej miejsce w sytuacji związania umową o ekstradycji z państwem wnioskującym.

Omawiany instrument osadzony jest częściowo w prawie międzynarodowym publicznym, gdyż art. 16 ust. 3 Europejskiej konwencji o ekstradycji z 13 grudnia 1957 r. przewiduje możliwość korzystania przez jej strony z pomocy Interpolu w przekazywaniu wniosków o tymczasowe aresztowanie. Tym samym Interpol w pewien sposób legitymowany jest do bycia uczestnikiem procedur ekstradycyjnych w ich przygotowawczym stadium.

Warunkiem wydania przez Interpol noty czerwonej jest dostarczenie przez wnioskujące państwo członkowskie wszystkich wymaganych informacji i dokumentów. Każdy wniosek o rozesłanie noty czerwonej jest przedmiotem oceny zgodności z zasadami i procedurami Interpolu. Podmiotem inicjującym wydanie noty czerwonej są organy ścigania państwa członkowskiego, SG Interpolu jedynie

¹⁷ B. Schöndorf-Haubold, *The Administration of Information in International Administrative Law – The Example of Interpol*, w: *The Exercise of Public Authority by International Institutions*, eds. A. von Bogdandy, R. Wolfrum, J. von Bernstorff, P. Dann, M. Goldmann, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg 2010, s. 252.

stwierdza brak przeszkód do jej wydania. Zasadniczą rolą Interpolu jest następnie dystrybuowanie w wymiarze globalnym informacji o wszczęciu poszukiwań za podejrzanym i zarządzanie informacjami, które mogą doprowadzić do jego zlokalizowania. Działania procesowe związane z zatrzymaniem i aresztowaniem osoby poszukiwanej podejmowane są na podstawie prawa krajowego według uznania organów ścigania państwa pobytu.

Opublikowanie czerwonej noty przez Interpol ma liczne uwarunkowania. Przede wszystkim czerwona nota nie jest dokumentem samoistnym. Podstawę jej wydania stanowią nakazy aresztowania lub wyroki skazujące orzeczone przez organy wymiaru sprawiedliwości państwa wnioskującego. Z formalnego punktu widzenia przesłanką konieczną do jej opublikowania jest uprzednie wydanie przez krajowe władze sądowicze listu gończego wraz z nakazem zatrzymania osoby poszukiwanej. W praktyce oznacza to, że czerwona nota może być rozesłana jedynie za osobą już podejrzaną i pod warunkiem, że władze sądowe państwa członkowskiego wydały także postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (pozbawieniu wolności).

Obiektywną przesłanką wystąpienia do Interpolu o wydanie noty czerwonej jest istnienie danych wskazujących na ukrywanie się podejrzanego za granicą. Generalnie, w razie ujęcia podejrzanego przez policję państwa członkowskiego, pozostaje on w stanie tymczasowego aresztowania i winien być doprowadzony do organu sądowego w celu wszczęcia procedury ekstradycyjnej. Jednakże czerwona nota, z prawnego punktu widzenia, nie jest bezwzględnie wiążącą dla otrzymujących je państw członkowskich Interpolu. Każde z państw jest uprawnione do podjęcia suwerennej decyzji o uznaniu lub nie postulatów procesowych państwa poszukującego. W dotychczasowej praktyce większość państw traktuje czerwone noty jako równoznaczne z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Jednakże znane są też liczne przykłady odmawiania czerwonym notom szczególnej mocy prawnej. Odmowa przez jedno lub więcej państw podjęcia działań na podstawie noty czerwonej przesłanej przez Sekretariat Generalny nie oznacza, że zawiadomienie jest nieważne. W sytuacji odmowy ekstradycji przez dane państwo jest to komunikowane innym państwom członkowskim w formie aneksu do oryginalnej informacji wskazującego, że sprawca został zwolniony. Nota czerwona wystawiona za tą osobą pozostaje ważna do czasu odwołania poszukiwań przez państwo wnioskujące.

W zasadzie czerwona nota może być wystawiona przez Interpol w związku z popełnieniem każdego przestępstwa kryminalnego, które w ocenie państwa wnioskującego wydaje się wystarczająco poważnym do poszukiwania jego sprawcy w skali międzynarodowej. W praktyce noty czerwone publikowane są najczęściej za sprawcami poważnych przestępstw, zbiegami z zakładów karnych lub terrorystami.

Procedura związana z notą czerwoną obejmuje dwie zasadnicze fazy. Pierwsza związana jest z wydaniem noty. Początkowym etapem tej fazy jest złożenie wniosku przez państwo o publikację noty czerwonej. Następnie Interpol bada kompletność dokumentacji oraz dopuszczalność poszukiwań międzynarodowych w świetle norm statutowych. Złożenie wniosku oraz dystrybucja listu gończego odbywa się za pośrednictwem systemu I-24/7. Krajowe wnioski o opublikowanie noty czerwonej sprawdzane są przez Sekretariat Generalny w zakresie statutowego zakazu angażowania się Interpolu

w działania o charakterze politycznym, wojskowym, religijnym lub rasowym. Sekretariat Generalny Interpolu może odmówić opublikowania noty czerwonej w sytuacji, gdy przedstawione przez państwo wnioskujące informacje są niewystarczające do zastosowania aresztowania tymczasowego lub publikacja noty czerwonej sprzeczna jest z postanowieniami art. 3 Statutu Interpolu, który zabrania Organizacji podejmowania działań o charakterze politycznym, rasowym, religijnym lub militarnym. Ostatnim etapem tej fazy jest publikacja noty czerwonej przez Interpol, gdy stwierdzi brak jakichkolwiek przeszkód prawnych.

Faza druga dotyczy realizacji celów, w jakich opublikowano notę czerwoną. Omawiana faza składa się (jeżeli zostanie zakończona) z trzech etapów. Jest ona inicjowana zatrzymaniem za granicą podejrzanego, za którym wydano notę czerwoną. W następnym etapie organy wymiaru sprawiedliwości państwa właściwego ze względu na miejsce zatrzymania podejmują decyzję o wykonaniu lub niewykonaniu dyspozycji zawartych w nocie czerwonej. Po aresztowaniu osoby, za którą rozesłano notę czerwoną, następuje przesłanie wniosku ekstradycyjnego przez państwo poszukujące. System ekstradycyjny tworzy kilkadziesiąt dwu- i wielostronnych porozumień międzynarodowych, co wobec braku uniwersalnej konwencji międzynarodowej w sprawach wzajemnej pomocy prawnej powoduje, że stosowanie w praktyce tego tradycyjnego instrumentu współpracy jest dość skomplikowane. W konsekwencji organy sądowe poszczególnych państw przyjmują niejednoznaczne stanowisko w przedmiocie uznawania legalności czerwonych not Interpolu. Z tego powodu w 2009 r. Zgromadzenie Ogólne Interpolu wydało rezolucję wzywającą do podjęcia działań w celu standaryzacji statusu not czerwonych na gruncie prawa międzynarodowego poprzez określenie minimalnych wymogów procesowych koniecznych do publikacji tego rodzaju poszukiwań¹⁸.

Wymiana informacji w sprawach dotyczących kradzieży dzieł sztuki

W sposób naturalny wymiana informacji kryminalnych, zarówno osobowych, jak i nieosobowych, jest kluczową metodą działania Interpolu w zakresie odzyskiwania skradzionych dzieł sztuki. Odbywa się ona w układach bilateralnych i multilateralnych, za pośrednictwem specjalnego systemu łączności.

W ramach Interpolu wymieniane są zarówno dane o charakterze operacyjnym, jak i pozaoperacyjnym. Dane operacyjne to informacje związane z prowadzonymi na poziomie krajowym czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi (np.: obserwacja, rozpoznanie) lub czynnościami procesowymi (np. zatrzymanie osoby, przeszukanie miejsca), które z reguły zawierają dane osobowe.

Dane pozaoperacyjne to informacje dotyczące innych obszarów działania policji niż rozpoznawanie, zapobieganie, wykrywanie czy dowodzenie. Są to informacje na temat kompetentnych służb krajów członkowskich, ekspertów i biegłych w specjalistycznych dziedzinach, najlepszych praktyk w poszczególnych specjalnościach policyjnych i kryminalistycznych.

Wymiana informacji policyjnych oraz danych ogólnopolicyjnych odbywa się z zastrzeżeniem prawa narodowego i przy wykorzystaniu udostępnianych przez Interpol systemów komunikacyjnych. Na platformie Interpolu przekazywane są wyłącznie informacje o charakterze jawnym. Terytorialny

¹⁸ Zob. T. Safjański, *Prawne aspekty wykorzystania wsparcia Interpolu w poszukiwaniu osób podejrzanych w świetle art. 605a k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 10, s. 154-173.

zakres ustaleń obejmuje wszystkie państwa członkowskie Organizacji oraz ich terytoria zależne. Za merytoryczną jakość danych wyłączną odpowiedzialność ponoszą państwa członkowskie. W priorytetowych obszarach działania Interpolu stosowana jest tzw. pogłębiona wymiana informacji. Oznacza to, iż oprócz standardowych instrumentów wymiany informacji wykorzystywane są tu również narzędzia specjalne, tzw. noty i postery.

W wymiarze technicznym wymiana informacji oparta jest na specjalnym elektronicznym systemie komunikacji zwanym I-24/7, który łączy Sekretariat Generalny w Lyonie z biurami regionalnymi i krajowymi biurami Interpolu, tworząc bezpieczną globalną sieć transferu informacji policyjnych. System pozwala między innymi na przysyłanie tekstu, fotografii, kart daktyloskopijnych oraz kopii dokumentów. System I-24/7 pozwala również upoważnionym użytkownikom na dostęp do baz danych Sekretariatu Generalnego. Żadna inna sieć policyjna nie jest tak rozbudowana. Zgodnie ze standardami pracy Interpolu każde państwo członkowskie zobowiązane jest do zapewnienia całodobowej obsługi tego systemu. W tym celu krajowe biura Interpolu posiadają służbę dyżurną, dzięki czemu możliwa jest nieprzerwana komunikacja w kluczowych kwestiach między wszystkimi krajami członkowskimi. Dodatkowym osiągnięciem Interpolu jest wypracowanie jednego standardu wymiany informacji kryminalnych w obrębie wszystkich państw członkowskich.

Próba oceny działalności operacyjnej Interpolu w zakresie odzyskiwania skradzionych dzieł sztuki

O roli Interpolu w zwalczaniu przestępczości na szkodę dzieł sztuki po części świadczy liczba przeszukań WoA przez państwa członkowskie ¹⁹. W 2014 r. zarejestrowanych w WoA było blisko 45 tys. utraconych dzieł sztuki. Szczegółowe dane dotyczące funkcjonowania bazy WoA latach 2000-2016 przedstawiono w tabeli nr 1.

Rok	Liczba zarejestrowanych obiektów	Liczba sprawdzeń
2000	17 249	brak danych
2001	19 070	399
2002	20 492	422
2003	24 707	21
2004	27 052	261
2005	28 569	287
2006	30 108	3877
2007	31 546	4927
2008	32 841	7187
2009	34 719	5097

¹⁹ Sprawy „interpolowskie” sklasyfikować można w trzech głównych kategoriach: zapytania dotyczące udzielenia informacji lub wymiany informacji, specjalistyczne analizy i ekspertyzy oraz koordynacje operacji policyjnych (w tym poszukiwań osób i rzeczy).

Rok	Liczba zarejestrowanych obiektów	Liczba sprawdzeń
2010	36 112	brak danych
2011	38 347	13 942
2012	40 814	43 579
2013	42 910	38 893
2014	44 986	34 570
2015	46 610	48 825
2016	49 558	33 866

Tabela nr 1. Szczegółowe dane dotyczące funkcjonowania bazy WoA w latach 2000-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów rocznych Interpolu.

W kolejnych raportach Interpolu w niektórych przypadkach występują niewielkie różnice odnośnie do tego samego okresu sprawozdawczego.

W przypadku różnic podaje dane z raportu późniejszego.

W 2012 r. w WoA dokonano 43 579 sprawdzeń, natomiast w 2002 r. tylko 422. Oznacza to, że w ciągu tamtej dekady liczba sprawdzeń w WoA zwiększyła się ponad 100-krotnie.

Dzięki opisanym mechanizmom współpracy możliwe było zabezpieczenie i odzyskanie wielu cennych przedmiotów wywiezionych nielegalnie za granicę, pochodzących z kradzieży na terytorium Polski.

W 1999 r. policja niemiecka udaremniała sprzedaż na tamtejszym rynku antykwarecznym i zabezpieczyła antependium ze złoczonego kurdybanu, skradzione rok wcześniej z kościoła parafialnego w Grzybnie.

Współpraca polskiej policji z policją niemiecką i brytyjską pozwoliła na odzyskanie znacznej części inkunabułów i starodruków, których kradzież z Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie ujawniona została w 1999 roku. Skradzione dzieła wystawiane były do sprzedaży m.in. w domach aukcyjnych w Niemczech i Wielkiej Brytanii, jak również w antykwariacie na terytorium Włoch.

W 2005 r. policja austriacka zabezpieczyła oferowany do sprzedaży w Domu Aukcyjnym „Dorotheum” obraz Domenica Fedeli (Maggiotto) Chłopiec grający na fujarce, skradziony w 1991 r. z mieszkania prywatnego w Warszawie.

Nie zawsze jest tak, że strona zagraniczna jako pierwsza przysyła informacje o pojawieniu się na rynku antykwarecznym danego kraju dzieł sztuki skradzionych w Polsce. Bywają sytuacje, że policjanci lub instytucje kultury dowiadują się z dostępnych im źródeł, na przykład poprzez przeszukiwanie w Internecie katalogów światowych domów aukcyjnych, o wystawieniu na sprzedaż utraconych w naszym kraju dóbr kultury. Wówczas polskie biuro Interpolu zwraca się z prośbą do policji odpowiedniego kraju o przeprowadzenie stosownych sprawdzeń i ewentualne zabezpieczenie danego dzieła sztuki.

Przykładem mogą tutaj być dwa obrazy Juliana Fałata wpisane na listę polskich strat wojennych. Jeden z nich Przed polowaniem w Rytwianach oferowany był do sprzedaży w październiku 2006 r. w domu aukcyjnym Christie’s w Nowym Jorku, drugi Naganka na polowaniu w Nieświeżu próbowano sprzedać w grudniu tego samego roku w Domu Aukcyjnym Doyle New York. Obydwa obrazy, dzięki interwencji służb FBI, udało się wycofać z oferty i zabezpieczyć. Szczęśliwie powróciły one do Polski w 2011 r. i zostały przekazane do zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Skradzione na świecie dzieła sztuki bywają także przedmiotem handlu na polskim rynku antykwarycznym.

W grudniu 2006 r. policja francuska skierowała kanałem Interpolu do strony polskiej wniosek o wycofanie ze sprzedaży w domu aukcyjnym Agra-Art S.A. w Warszawie obrazu Józefa Pankiewicza Pejzaż z Saint-Tropez, będącego własnością Fonds National d'art Contemporain w Paryżu, zakupionego w 1922 r. przez Ministerstwo Szkolnictwa Publicznego i Sztuk Pięknych w Paryżu, skradzionego we Francji w roku 2004.

W styczniu 2007 r. funkcjonariusze Centralnego Biura Śledczego Policji, na podstawie uzyskanych informacji operacyjnych, zatrzymali obywatela polskiego posiadającego przy sobie dwie maski „Makonde”, figurkę fetyszystyczną oraz siedem podgłówków, które po sprawdzeniach w bazie danych Interpolu okazały się skradzionymi z Galerii Narodowej w Harare w Zimbabwe, w czerwcu 2006 roku²⁰.

Interpol zasadniczo różni się od policji krajowych brakiem typowych kompetencji wykonawczych. Jego zasadnicze kompetencje związane są z wywiadem kryminalnym. Ta specyfika predestynuje Interpol w szczególności do wspomagania i koordynacji działań operacyjnych prowadzonych przez policje narodowe państw członkowskich.

Funkcjonowanie Interpolu to przede wszystkim promowanie i zacieśnianie wzajemnej współpracy między policjami i innymi organami ochrony porządku publicznego, która w konsekwencji przyjmuje najczęściej formę wymiany informacji, oraz koordynacje działań związanych z poszukiwaniem skradzionych dzieł sztuki

Z całą pewnością Interpol zapewnia unikalną możliwość wymiany informacji o skradzionych dziełach sztuki w wymiarze globalnym. W omawianym zakresie niezaprzeczalną zasługą Interpolu jest stworzenie w kontaktach między 190 państwami członkowskimi bezpiecznego systemu wymiany informacji I-24/7, który umożliwia relatywnie szybką wymianę danych kryminalnych w tego typu sprawach²¹. Ponadto Interpol zarządza jedyną na świecie globalną bazą danych o skradzionych dziełach sztuki.

W konsekwencji przynależność do Interpolu pozwala policjom krajowym zarówno na uzyskanie dostępu do istotnych zasobów informacyjnych tej organizacji, jak również do nowoczesnego, z informatyzowanego systemu wymiany informacji o globalnym zasięgu. Za pośrednictwem sieci łączności Interpolu mogą one bez zbędnej zwłoki kontaktować się ze swoimi zagranicznymi odpowiednikami²².

DR TOMASZ SAFJAŃSKI

Dyrektor naukowy Centrum Profilaktyki Biznesu VISNA w Warszawie. W latach 2006-2007 pełnił funkcję dyrektora Krajowego Biura Interpolu w Warszawie.

²⁰ T. Safjański, *Rola Interpolu w zwalczaniu przestępczości na szkodę zabytków oraz poszukiwaniu utraconych dzieł sztuki*, „Cenne, bezcenne, utracone” nr 2 (51)/2007, s. 41 i n..

²¹ Zob. T. Safjański, *Prawne i praktyczne problemy zarządzania działalnością operacyjną Interpolu*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis [Folia Iuridica Wratislaviensis]” 2016, t. 5, nr 1, s. 187-206.

²² Zob. T. Safjański, *Ocena działania Interpolu w wymiarze kryminalistycznym*, „Prawo Europejskie w Praktyce” 2016, t. 144/145, nr 6/7, s. 75-82.